

INKUNABUŁY W BIBLIOTECE OO. KAPUCYNÓW W KRAKOWIE

HISTORIA BIBLIOTEKI

Początki biblioteki związane są z powstaniem klasztoru. Kapucyni przybyli do Krakowa z Italii z prowincji tokańskiej w r. 1696. Pierwsi zakonnicy przywieźli ze sobą włoską literaturę konieczną do kształcenia swoich zakonników. W 1704 roku otwarte zostało pierwsze studium filozoficzne i od tego roku następuje szybki rozwój biblioteki. Zbiory powiększały się dzięki temu, że książki przeznaczone do użytku prywatnego zakonników przechodziły stopniowo do biblioteki, czy dzięki zakupom dokonywanym przez przełożonych czy wreszcie — i to w znacznej części — z różnych darowizn duchowieństwa i innych obywateli miasta Krakowa. W r. 1720 biskup krakowski Kazimierz Łubieński ofiarował Kapucynom znaczną ilość swoich książek, a po jego śmierci pozostały księgozbiór przeszedł do biblioteki. W końcu XIX wieku biblioteka wzbogaciła się o cenny księgozbiór o. Wacława Nowakowskiego († 1903) liczący około 6 tys. woluminów¹.

Biblioteka w ciągu swej historii była kilkakrotnie opracowywana. W 1730 roku

¹ Katalog Biblioteki o. Wacława Nowakowskiego. Archiwum Prowincji Krakowskiej Zakonu OO. Kapucynów, sygn. 92 str. 675 (dalej cyt. AP). W katalogu książki zapisane są według następujących działów: a) Pismo św., dzieła Ojców Kościoła, b) Exegeza, c) Kázania, nauki, mowy i panegiryki duchowe, d) Wiadomości o cudownych obrazach, medalach religijnych, e) Prawo kościelne, dekreta, reguły, konstytucje zakonne, encykliki, listy pasterskie, f) Teologia moralna, pastoralna, etyka, nauki chrześcijańsko-moralne, g) Teologia dogmatyczna, apologia chrześcijańska, wierzenia, h) Historia Kościoła, diecezji, sekt, fundacje kościołów, klasztorów, żywoty, h₂) Żywoty świętych, osób świątobliwych, i) Prawo świeckie, sprawy współczesne, publiczne, j) Książki w języku rosyjskim, k) Filozofia, etyka, l) Nauki przyrodnicze, fizyka, matematyka, astronomia, l₂) Sztuki piękne, architektura, muzyka, l) Bibliografia, literatura, oświata, m) Medycyna, higiena, weterynaria, n) Przemysł, handel, gospodarstwo, o) Poezje, pieśni, dramaty, p) Czasopisma, kalendarze, dramaty, q) Mowy, traktaty pedagogiczne, r) Polityka, wojskowość, ekonomia polityczna, s) Dzieła treści ascetycznej, t) Słowniki, gramatyki, rozmówki, językoznawstwo, u) Powieści, opowiadania, pamiętniki, zyciorysy, listy, v₁) Historia powszechna, kroniki, monografie, i pamiętniki, archeologia, v₂) Geografia, statystyka, podróże, mapy, opisy zwyczajów, obyczajów, w) Spiewniki, rytuały, katechizmy, ceremoniały, x) Dzieła francuskie, y) Dzieła włoskie, z) Rozmaiłości.

została skatalogowana i liczyła wówczas 2500 vol. Książki ustawione były w następujących działach: *Sancti Patres, Expositores, Theologi, Morales, Controversi, Philosophi, Contionatores Latini, Polonici, Italici, Sacra Scriptura, Historici latini, polonici, italici, Iuris Canonici, Spirituales latini, italici, Rhetores, Poete, Dictionarii, Medici*².

Po 30 latach ponownie w 1769 roku została opracowana i zmodernizowana, wówczas posiadała biblioteka nieco odmienny układ a mianowicie: 1. *Libri Bibliorum*, 2. *Sancti Patres*, 3. *Commentarii*, 4. *Concionatores latini, polonici*, 5. *Philosophi*, 6. *Libri Spirituales*, 7. *Medici*, 8. *Geographi et mathematici*, 9. *Oratores*, 10. *Poete*, 11. *Libri miscellanei*, 12. *Ascetae*, 13. *Grammatici et dictionaria*, 14. *Historici et Politici*, 15. *Historici Sacri et prophani et miscellanei varii*, 16. *Spirituales italici, hispanici*. Skatalogowanych było ponad 4 tys. woluminów³.

W 1790 roku została biblioteka ponownie opracowana i posiadała już 27 działów: 1. *Scriptura et Sancti Patres*, 2. *Expositores*, 3. *Libri canonici*, 4. *Rubricistae*, 5. *Privilegia Religiosorum*, 6. *Theologi speculativi*, 7. *Theologi morales*, 8. *Concionatores latini*, 9. *Echortationes ad religiosos*, 10. *Concionatores polonici*, 11. *Concionatores germanici*, 12. *Philosophi*, 13. *Architecti-Geometriae et mathematici*, 14. *Medici*, 15. *Politici*, 16. *Oratores*, 17. *Poetae*, 18. *Historici Sacri*, 19. *Historici Profani*, 20. *Grammatici*, 21. *Concionatores Italicis*, 22. *Iuridici*, 23. *Libri miscellanei*, 24. *Ascetae latini*, 25. *Ascetae polonici*, 26. *Ascetae italici*, 27. *Ascetae germanici*. Liczyła około 4,5 tys. wol.⁴

Pod koniec XIX wieku poszczególne działy otrzymały sygnaturę alfabetyczną i całość księgozbioru sklasyfikowano w działach: A. *S. Patres et sacra scriptura*, B. *Exegetica*, C. *Conciones latinae, germanicae, polonicae*, D. *Theologia dogmatica*, E. *Theologia speculativa*, F. *Theologia moralis*, G. *Historia ecclesiastica*, H. *Biographia sacra*, I. *Ius civile*, K. *Philosophia*, L. *Miscellanea*, M. *Medicina*, N. *Geometria et Architectura*, O. *Poetae*, P. *Ephemerides*, Q. *Oratores*, S. *Theologia ascetica*, T. *Dictionaria*, U. *Narrationes*, V. *Historia universalis*, W. *Ritualia et catechismi*, X. *Libri Gallici*, Y. *Libri italici*, Z. *Libri prohibiti*. Jednocześnie każda książka na grzbiecie otrzymała kolorową literę działu⁵. Do dnia dzisiejszego stare druki posiadają te kolorowe sygnatury.

Biblioteka nigdy nie uległa zniszczeniu przez pożar lub likwidacji przez zaborców. Znajduje się nawet w tym samym pomieszczeniu od samego początku. Biblioteka zajmuje 3 sale: 2 na pierwszym piętrze i 1 na 2 piętrze. Lokal biblioteczny przylega do starej części klasztoru i ma 250 lat. Na drugim piętrze znajdują się tylko stare druki.

Obecnie biblioteka posiada 15 inkunabułów, 4385 vol. starych druków, 22 tys. vol. nowych druków, 289 rękopisów bibliotecznych, 210 tytułów czasopism polskich, 60 tytułów czasopism zagranicznych, 28 tytułów czasopism bieżących.

² Registrum omnium librorum Bibliothecae, Cracoviensis Conventus PP. Capucinatorum. Anno Domini MDCCXXX die XXII novembris. Archiwum Klasztoru OO. Kapucynów w Krakowie, sygn. 50 (dalej cyt.: AKK).

³ Elenchus librorum Bibliothecae Cracoviensis PP. Capucinatorum 1769 anno conscriptus. AKK 51.

⁴ Catalogus librorum Bibliothecae PP. Capucinatorum Conventus Cracoviensis. Cura et Solitudine A.V.P. Pontiani Vizunensis guardiani opera et studio A.V.P. Joannis Chrysostomi Varsaviensis vicarii adjutorio et manu PP. Martini et Eustachii studentium philosophiae. Labore sex mensium et ultra in ordinem redactae. Concinnatus digestus ac conscriptus anno 1790 diebus aestivis. AKK 52.

⁵ Katalog Biblioteki OO. Kapucynów w Krakowie. XIX w. AKK 53.

CHARAKTERYSTYKA INKUNABULÓW

Biblioteka OO. Kapucynów w Krakowie posiada 15 inkunabułów, co stawia ją na 40 miejscu wśród bibliotek kościelnych w Polsce na ogólną liczbę 75 bibliotek posiadających inkunabuły. Inkunabuły pochodzą w większości z darów kanoników krakowskich w XVIII wieku dla biblioteki klasztornej. Gdy chodzi o pochodzenie typograficzne, 6 inkunabułów pochodzi z pracowni weneckich, 3 ze strasburskich. Z drukarzy na pierwsze miejsce wysuwa się Filip Pincius z Wenecji — 3 jednostki, Jerzy Husner ze Strasburga — 2 jednostki.

Z punktu widzenia chronologicznego najdawniejszymi drukami w Bibliotece są: *Sermones Thesauri novi de tempore*, drukowane w r. 1483 w Strasburgu, *Rationale divinorum officiorum Durantego*, drukowane w r. 1483 w Strasburgu przez Jerzego Husnera i Antoniego Florentczyka, *Chronicon*, drukowane w r. 1484 w Norymberdze przez Antoniego Kobergera. Pozostałe 12 inkunabuły zostały wydrukowane w latach 1490—1500.

Gdy chodzi o zakres treściowy, największą grupę bo aż 6 inkunabułów stanowią teksty filologii klasycznej, 4 z literatury kaznodziejskiej, 3 z filozofii i po 1 z historii i liturgii.

Oprawy inkunabułów przedstawiają wielką wartość dla historyków sztuki, 4 inkunabuły posiadają oprawy z początków XVI wieku, 1 z końca XVI w., a 6 z początków XVII w., 4 są współczesne. Oprawy są dobrze zachowane, posiadają bogatą ornamentację roślinną i linearną.

Centralny katalog inkunabułów w bibliotekach polskich nie objął swoją rejestracją inkunabułów kapucyńskich. Niniejsze opracowanie po raz pierwszy informuje o tym zbiorze a zarazem powiększa liczbę tych druków w skali ogólnopolskiej. Przy opracowaniu obecnego katalogu zastosowano te same zasady co w *Centralnym katalogu*. Celowo opuszczono przy inkunabułach wykaz literatury drukowanej, którą czytelnik znajduje w *Centralnym katalogu*, jedynie zamieszczono 3 pozycje: oprócz *Centralnego katalogu inkunabułów*, dwie nowsze prace. Na końcu opracowania dodano indeks inkunabułów według miast i drukarzy.

LITERATURA — SKRÓTY

- CKI *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur. Moderante A. Kaweczka-Gryczowa Composuerunt M. Bohonos et E. Szandorowska. T. 1—2. Wratislaviae 1970.*
- BKG *Katalog inkunabułów zespołu seminaryjnego Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie. Opracowała Jadwiga Rył. Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne. Lublin 1972 T. 25 s. 115—208.*
- FG *J. Wojtkowski, Rekonstrukcja drugiego zeszytu Katalogu inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie księdza Leona Formanowicza. ABMK. Lublin 1969 T. 18 s. 81—124.*

ALFABETYCZNY SPIS INKUNABULÓW

ANTONINUS Florentinus

1. *Chronicon. P. II. Nürnberg, Ant. Koberger, 31 VII 1484. 2°. CKI 385.*

Inicjały, rubryki czerwone i niebieskie.

Pro w.:

1. Ex libris M. Antonii Krzanowski S.Th.D. Clepardiensis S. Floriani Prepositi.
2. Hic liber est... pro domo.

Gł o s y łacińskie z pocz. XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe i złoczone, ornamentacja roślinna, na przedniej okładce deska przełamana, grzbiet na dole oberwany ze skóry, pocz. XVI w. — Inc. S. 323.

ARISTOTELES

2. Logica nova, cum commento: Copulata novae Logicae Aristotelis. Köln, Henr. Quentell, 1499. 2°.

CKI 503.

Pro w.:

1. Ex libris Joannis Foxii.
2. Pro Bibliotheca Cracoviensi PP. Capucinatorum.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne wypełniają marginesy z pierwszej poł. XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe, ornamentacja roślinna i linearna, na przedniej i tylnej okładce 4 herby w tym 2 Krakowa, 2 klamry skórzane, na przedniej i tylnej okładce skóra do połowy obcięta, na grzbiecie duża czerwona litera K, koniec XVI w. — Inc. S. 141.

BOETHIUS Anicius Manlius Severinus

De consolatione philosophiae, Lat., cum commento Pseudo-Thomae de Aquino.

3. De consolatione philosophiae. — Compendiosa Consolationis resumptio. Deventer, Jac. de Breda, 19 III 1491. 4°.

CKI 1107.

Pro w.:

1. Ex libris M. Antonii Krzanowski S.Th.D. Clepardiensis S. Floriani Prepositi.
2. Pro Bibliotheca Cracoviensi PP. Capucinatorum.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne z pierwszej poł. XVII w.

Opr.: karton, w średniowieczny pergaminowy rękopis teologiczny, grzbiet skórzany, resztki klamer, współczesna. — Inc. S. 1.

CICERO Marcus Tullius

4. Epistolae ad Brutum, ad Quintum fratrem, ad Atticum. — Pseudo Cicero: Epistola ad Octavianum. — Cornelius Nepos: Vita T. Pomponii Attici. Ed. Bartholomaeus de Saliceto et Ludovicus Regius. Venezia [Phil. Pincius] 12 VI 1499. 2°.
- CKI 1522.

Pro w.: Pro Bibliotheca Cracoviensi PP. Capucinatorum.

Gł o s y łacińskie z pierwszej poł. XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe, ślady 2 klamer rzemiennych, na przedniej okł. wycisk: EPISTOLE · FAMILIARES · CICERONIS · VIRGILIUS · DISCE · PVER · VIRTUTEM · EX · ME · VERVM · CVE. Kraków pocz. XVII w. — Inc. S. 139.

5. Epistolae ad familiares. Venezia [Bon. Locatellus et Christ. de Penis pro] Oct. Scoto, 22 IX 1494. 2°.

CKI 1534.

Gł o s y łacińskie z pierwszej poł. XVII w.

Pro w. i opr. zob. nr 4.

6. De officiis etc., cum commentis. Venezia [Phil. Pincius] 10 XII 1500. 2°.

CKI 1585.

Inicjały czerwone. Foliacja rzymska.

Pro w.:

1. Ex libris M. Antonii Krzanowski S.Th.D. Clepardiensis S. Floriani Prepositi.
2. Pro Bibliotheca Cracoviensis PP. Capucinatorum.

Głosy łacińskie z pocz. XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe i złożone: koniczynka i rozeta, radełka arabeskowe i roślinne, szczątki dwóch klamer, Kraków pocz. XVI w. — Inc. S. 142.

DURANTI Guillelmus

7. Rationale divinatorum officiorum. [Strassburg, Typ. Iordani == Ge. Husner, non post 1483]. 2°.

CKI 2022. BKG 134.

Def.: brak karty tytułowej.

Pro w.: Ex libris Rev. D. Casimiri Weyn donat. Bibliothecae Cracov. PP. Capucinatorum.

Głosy łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z końca XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe i złożone, koniczynka, ornamentacja linearna i figuralna, ślady 2 klamer, na przedniej okładce wycisk: RACIO-NALE · DIVINORUM, na grzbiecie czerwona litera F, pocz. XVII w. — Inc. S. 153.

IACOBUS de Voragine

8. Sermones de tempore, de sanctis et quadragesimales. P. I. Lyon [Io. de Vingle] 8 VIII 1499. 4°.

CKI 3025.

Pro w.:

1. Pro Bibliotheca PP. Capucinatorum Cracoviae obtulit 1817 M.D. Ant. Kuczowski. -

2. Pro Bibliotheca Cracoviensis PP. Capucinatorum.

Głosy łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z końca XVII w.

Opr.: karton, grzbiet skórzany, współczesna. — Inc. S. 2.

9. Sermones de tempore, de sanctis et quadragesimales Ed. Nicolaus Campanus et Hieronymus de Cherio. P. I—II. Pavia, Iac. de Paucis Drapis, I) 14 XI 1499, II) 8 I 1500. 8°.

CKI 3026.

Głosy łacińskie drobne kilku rąk z końca XVII w.

Pro w. i opr. zob. nr 8.

PEROTTUS Nicolaus (Perotti)

10. Cornu copiae linguae Latinae. Corr. Ioannes Pompeius Cornianus et Polydorus Vergilius; Commentariolus in Plinii prohemium. Venezia, Io. Tacuinus, 20 XII 1496. 2°.

CKI 4256.

Pro w.: Pro Bibliotheca Cracoviensis PP. Capucinatorum.

Głosy łacińskie drobne, kilku rąk z pocz. XVII w.

Opr.: deski, skóra brązowa, bardzo zniszczona przez kornik, podziurawiona, tylna okładka przełamana, na grzbiecie czerwona litera Q, z pocz. XVI w. — Inc. S. 140.

Pseudo-PETRUS de Palude

11. Sermones Thesauri novi de tempore. Strassburg [Typ. Paludani] 1483. 2°.
CKI 4357.

Inicjały czerwone, niebieskie i żółte. Początkowe litery czerwone wypełnione ornamentacją roślinną.

P r o w.:

1. Ex libris Ill. Dno Canonic. Tharanowski.
2. Albertus Thirzynski.
3. Ex libris... Cracoviae 1767.
4. Pro Bibliotheca Cracoviensis PP. Capucinatorum.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z pocz. XVII w.

O p r.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe i złożone, radełka, na przedniej okładce plakieta: Ukrzyżowanie, reszta okuć i klamer metalowych, pierwsza poł. XVI w. — Inc. S. 135.

PHILELPHUS Franciscus

12. Epistolae. Venezia, Phil. Pincius, 5 IX 1492. 2°.

CKI 4411.

P r o w.: Pro Bibliotheca Cracoviensis PP. Capucinatorum.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z pocz. XVIII w.

O p r.: deski, skóra brązowa, ślady 2 klamer, na przedniej i tylnej okładce w połowie zdarta skóra, pocz. XVII w. — Inc. S. 138.

SPECULUM

13. Speculum exemplorum. Strassburg [Typ. Iordani = Ge. Husner] 1 III 1490. 2°.
CKI 5068.

P r o w.: Ex cathalogo Rndi Dni Laurenti Wronski Vic. Ecclesiae Cath. Crac. hic liber.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z pocz. XVII w.

O p r.: karton, grzbiet skórzany, na grzbiecie litera czerwona H, współczesna. — Inc. S. 136.

THOMAS de Aquino s.

14. Commentaria in tres libros De anima Aristotelis. — Dominicus de Flandria: Quaestiones super tres libros De anima Aristotelis. Venezia, Sim. Bevilacqua [1496]. 2°.

CKI 5249.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne, kilku rąk z pocz. XVII w.

P r o w. i o p r. zob. nr 12.

VINCENTIUS Ferrerius s.

15. Sermones de tempore et de sanctis. P. I—III. Nürnberg, Ant. Koberger, I) 1492, II) 31 VIII 1492, III) 28 VI 1492. 2°.

CKI 5665. FG 549.

Inicjały czerwone, niebieskie i żółte. Pierwszy inicjał cały złoty.

P r o w.:

1. Ex libris ab fundat donatij 1710.
2. Ex libris PP. Capucinatorum Biblioth. Conventus Cracoviensis.

Gł o s y łacińskie bardzo liczne z pocz. XVII w.

O p r.: deski, skóra brązowa, tłoki ślepe i radełko; na zwierciadle wzór jabłka granatu, w bordiurach odbicie radełka z ornamentem wici roślinnej, grzbiet również zdobiony, ślady okuć metalowych i dwóch klamer, na przedniej okładce wycisk: VYNCENCY oraz złotymi literami: SERMONES - 1535. Dawna sygn. bibl. 19540; 26k. 19 II — Inc. S. 137/I i II.

WYKAZ INKUNABUŁÓW WEDŁUG MIAST I DRUKARZY

DEVENTER

Iacobus de Breda: 3.

KÖLN

Henricus Quentell: 2.

LYON

Ioannes de Vingle: 8.

NÜRNBERG

Antonius Koberger: 1, 15.

PAVIA

Iacobus de Paucis Drapis: 9.

STRASSBURG

Typographus Iordani = Georgius Husner: 7, 13.

Typographus Paludani: 11.

VENEZIA

Simon Bevilaqua: 14.

Bonetus Locatellus: 5.

Philippus Pincius: 4, 6, 12.

Ioannes Tacuinus: 10.

KS. ROMAN NIR